

Наукові здобутки Яна Сас Зубжицького у фонді НТБ Національного університету «Львівська політехніка»

КАРТАШЕВА М. Н.

Львів, Україна

Анотація

Розглянуто дослідницьку діяльність Яна Сас Зубжицького, як співробітника Львівської політехніки. Подано характеристику видань його праць, що зберігаються у фонді НТБ Національного університету «Львівська політехніка».

Ключові слова: *НТБ Національного університету «Львівська політехніка», Ян Сас Зубжицький, колекція, зібрання.*

Abstract

Research activity of Jan Sas Zubrzycki as an employee of Lviv Polytechnic is analysed. His works preserved in the collection of the Scientific Library of Lviv Polytechnic National University are characterized.

Keywords: *Scientific Library of Lviv Polytechnic National University, Jan Sas Zubrzycki, collection, compilation.*

Львівська політехніка дала освіту не одній талановитій людині, яка успішно працювала і працює в тій чи іншій галузі. Своїми досягненнями, своєю працею вони заслужили повагу, навіть захоплення, не тільки в Україні, але й у світі. Серед вчених такого рангу багато архітекторів, будівничих.

Однією з таких постатей є Ян Сас Зубжицький. Народився він 25 червня 1860 р. в містечку Тлусте (Товстому) біля Чорткова на Тернопіллі. Закінчивши у Станіславові (нині Івано-Франківськ) реальну школу і гімназію (1877 р.), він навчався

Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства

2013

протягом 1878-1884 рр. у «Львівській політехніці». В 1885 р. після публічного захисту ним дисертації Міністерство у справах релігії та освіти призначило його доцентом кафедри архітектури Львівської політехніки. В 1886 р. він переїхав до Кракова. Тут він працює спочатку редактором, а потім головним редактором журналу «Architekt» (1900-1907 рр.). В цей же період (1901р.) за власним проектом він збудував у Заб'єжові свою віллу. В 1902 р. після захисту докторської дисертації за темою «Krakowska szkoła architektoniczna XIV w.», Ян Сас Зубжицький отримав титул доктора технічних наук [1]. З 1905 до 1912 р. працював інспектором міського будівництва в Кракові. На постійне проживання до Львова вчений переїхав у 1912 р., отримавши посаду професора і керівника кафедри архітектури і естетики Львівської політехніки. У 1919–1929 рр. викладав теорію архітектури доки не вийшов на пенсію, проте продовжував трудитися в галузі теорії архітектури та займався проектуванням нових споруд. В 1938–1944 рр. у Львові ім'ям Зубжицького називалась вулиця, яка тепер має назву Зоряна (бічна вулиці Любінської).

Дослідження Яна Саса Зубжицького залишили помітний слід в історії архітектури. Він доклався також до проведення різноманітних красназвничих розвідок. Результати його творчої діяльності знайшли відображення у опублікованих працях.

Тільки у фонді нашої бібліотеки зберігається 36 видань його праць. Переважну їх більшість подаровано бібліотеці автором, декілька – видавцями Губріновичем і Шмідтом, М. Готтом, одну – Товариством братньої допомоги. Майже всі книги, які зберігаються у фонді, видані власним коштом. Із наявних у відділі книгозберігання книжок можна сформулювати особове зібрання Яна Саса Зубжицького. Однією з найважливіших і мабуть найпершою є його праця «Styl starochrzescijanski, opracowany podlug dziel niemieckich i francuskich». Це літографія, написана у 1884 році, з текстом на 122 с. та з 20 аркушами ілюстрацій. Ян Сас Зубжицький

присвятив цю роботу професору Львівської політехніки Ю. Захарієвичу та колегам в знак вдячності та приязні [7]. Свою книжку «Filozofia architektury, jej teorja i estetyka» (1894) вчений присвятив «шановній молоді» Львівської політехнічної академії [8], а «Matnia. Rzecz o godnosci «stanu architektonicznego» – учасникам зібрання «Союзу студентів Архітектури» «Львівської політехніки», яке відбулося 04. 04. 1911 р. [10].

Ян Сас Зубжицький сприймав архітектуру як мистецтво, а мистецтво не мислив без природи і бога. В книжці «Zwizsla historja sztuki. Od najpierwszych jej zczatków po czasy najnowsze» (1904 р.) він пише, що вчителем для людини мистецтва є природа. Її багата, дана богом краса будить в людині бажання творити, наслідувати її. Але на відміну від птахів, метеликів, риб, звірів, рослин, мінералів, які віками не змінюють свої пречудові образи і не змінюють способу життя, людина здатна творити, мінятися і змінювати. Нічого так не доводить вищість людини і відмінність її від світу тварин, як самостійне і повне сили творіння прекрасного, творіння мистецтва з глибоким власним відчуттям. «Релігія – Мистецтво – Наука – як Добро – Краса – Правда, – це три дороги, якими крокує дух людини», – стверджує автор [6]. Свої праці Зубжицький ілюстрував власними рисунками, яких виконав декілька тисяч.

1907-1909 рр. він видав 4 альбоми під назвою «Skarb architektury w Polsce». В красиво оформлених папках 4-го формату зібрані ілюстрації пам'яток краю, від найдавніших до творинь 18 ст. У зверненні до зацікавлених автор переконує, що настав час зібрати всю інформацію про пам'ятки мистецтва. Він пропонує використовувати його альбоми в якості підручника для архітекторів, будівельників, скульпторів [13].

Зубжицький знав і дуже любив край, де жив і працював. В нашому фонді зберігаються книжки, в яких він описував архітектуру Кракова, Львова, Криниць, Жовкви, Ярослава та багатьох інших, менших і не таких відомих нам міст, містечок,

сіл. Як педагог він часто організовував екскурсії зі студентами (в Криницю, Спіч, Кременець і т. д.). Про це свідчать замітки, опубліковані, зокрема, в часописі «Zycie techniczne» [4,5].

Всесторонньо освічений, вчений не тільки цікавився талановитими людьми світу, а й писав про них, присвячував їм книжки. У фонді НТБ є книжки про Мікеланджело та Віта Ствоша, скульптора, графіка, художника, за походженням поляка. Свої статті він друкував в часописі «Czasopismo techniczne», який видавало Польське Політехнічне Товариство у Львові (зберігається у фонді нашої бібліотеки), журналах «Architekt», «Glos Narodu». Книжки та статті, написані в притаманній йому манері, вирізняються легкістю викладу матеріалу, яка заохочує до їх читання.

За духом Ян Сас Зубжицький був філософом, активно вивчав праці відомих філософів, любив цитувати Платона, Сократа, Аристотеля, Канта та інших цікавих видатних особистостей. В кожній написаній ним книжці відчувається справжній патріотизм, щира любов до Вітчизни, душевний біль від її проблем. Він переконував, що лише щоденною, щохвилинною працею можна досягти того, щоб її здобутки оцінив весь світ.

Ян Сас Зубжицький був активним членом багатьох наукових спілок, серед яких Наукове товариство у Львові, Львівське політехнічне товариство, об'єднання «Гроно консерваторів Східної Галичини», співзасновником (у 1916 р.) Товариства з охорони пам'яток мистецтва та культури у Львові, з 1894 р. членом товариства «Bratniej pomосу» слухачів Політехніки у Львові.

Заслуги архітектора були визнані державою та журі різних заходів. Ян Сас Зубжицький відзначений нагородами Австро-Угорщини і Польщі. В 1894 р. на виставці у Львові нагороджений золотою медаллю за архітектурні видання, в 1898 р. отримав 1000 крон за ідею перебудови Технічно-промислового музею у

Кракові (конкурс Ради м. Кракова), в 1898 р. – 500 крон за ідею перебудови ратуші у Львові (конкурс Ради м. Львова). 1901 року на міжнародному конкурсі в Варшаві за проект костела «Спасителя» («Zbawiciela») Ян Сас Зубжицький отримав срібну медаль. Цей проект вдалось реалізувати дещо пізніше, його закупило місто Подгуже. Ян Сас Зубжицький був нагороджений Командорським хрестом Ордена Відродження Польщі. Разом з сестрою – поетесою Ядвігою з Лобзова Зубжицький створив товариство польських ремісників «Gwiazda», яке у 1912 р. перемістилося у Львів. До речі, разом з сестрою вони написали книжку «Po ziemi ojczystej!...». В творі описано і проілюстровано архітектуру катедр краю. Більшість розділів починаються поезіями Ядвіги. Четвертий розділ присвячений Львівській катедрі та каплицям при ній.

В своїх творах Ян Сас Зубжицький вказував на характерні особливості польської архітектури. Як архітектор він здебільшого творив в дусі неоготики. За його проектами на території Галичини і Буковини побудовано біля 40 церков і біля 20 відбудовані чи відремонтовані. Наприклад, в рідному селі Товстому за проектом Зубжицького в 1912 році збудована церква Архистрата Михаїла, яка є архітектурною пам'яткою і окрасою села. На титульному аркуші однієї з книжок вченого («Sklepienia polski z doby sredniowiecza i odrodzenia» (1926)) зображена красива фігура Архангела Михаїла з крилами, який топче Люцифера. Зверху над зображенням напис: «Quis ut Deus» (Наче бог).

В с. Товстому за проектом Зубжицького збудовано також костел св. Трійці. Зразком творчості в архітектурі Яна Саса Зубжицького є костел св. Станіслава у Чорткові, збудований за його проектом. В будівлі колишнього монастиря капуцинів з костелом св. Франциска Асизького (спроєктовано в 1909 р., а через воєнні події збудовано лише в 1925-1929 рр.), яка споруджена у Львові на вул. Замарстинівській, 134, зараз знаходиться церква св. Йосафата о.о. редемптористів. Слід

сказати, що в національному реєстрі пам'ятка на Замарстинівській, 134 фігурує під назвою Костел місіонерів з датуванням 1744 – XIX століття, так що можливо, що за проектом Зубжицького лише перебудували храм. Хоча, ймовірно, в реєстрі помилка.

Щодо приватного життя Зубжицького, то відомо, що перша дружина Луїза і син Людомир померли від туберкульозу. Вдруге він одружився на молодшій сестрі Луїзи – Юлії. У них була дочка Люція, син якої Ян, внук Яна Сас Зубжицького, проживає у Львові у будинку, який колись придбав його дідусь.

Помер Ян Сас Зубжицький 4 серпня 1935 р. у Львові, похований на Личаківському цвинтарі разом з іншими членами сім'ї. Про повагу до Зубжицького серед співробітників Львівської політехніки та студентів свідчить організований з цього приводу «Урочистий вечір» його пам'яті. Як повідомляє часопис «Zysie Techniczne» [3], його проведено з ініціативи спілки студентів Архітектури Львівської Політехніки та Товариства з охорони пам'яток мистецтва і культури у Львові. На ньому виступив професор Мар'ян Осінський, який розповів про життя і наукову діяльність померлого, професор Вітольд Мінкевич – про його професійну діяльність. Його педагогічний талант відзначив Анджей Мадейський, підкресливши сердечне і щире ставлення до учнів, нечуваний ентузіазм і самопожертву в справі виховання у них любові до архітектури. До піднесення урочистого настрою Академії спричинилися величні склеписті зали Королівської Корняківської кам'яниці, яка була свідком праці померлого професора як голови Товариства опіки над пам'ятками старовини. Серед присутніх були дуже поважні люди: президент міста Львова п. Вацлав Дройановський, голова Польського Політехнічного Товариства п. Станіслав Рибацький, група професорів Політехніки, представники наукового, мистецького і культурного світу нашого міста, студенти архітектури Львівської політехніки. Серед надісланих телеграм – співчуття, висловлене

президентом міста Кракова. Під час проведення поминального заходу була організована виставка його праць з архітектури, наукового і публіцистичного доробку невтомного Яна Сас Зубжицького, яка склала 73 друковані одиниці.

**Перелік книжок, які зберігаються у фонді НТБ
Національного університету «Львівська
політехніка»**

1. Zubrzycki Janusz Sas. Styl starochrześcijański, opracowany podług dzieł niemieckich i francuskich [Рукопис]. – Lwów, 1884. – 122 s., 23 tabl.
2. Zubrzycki Jan Sas. Bazyliki średniowieczne w układzie rzutów poziomych: rozprawa architektoniczna [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Kraków: Nakł. autora, 1891. – 75 s., 11 tabl.
3. Zubrzycki Jan Sas. Filozofia architektury, jej teoria i estetyka [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Kraków: Nakł. autora, 1894. – 277 s.
4. Zubrzycki Jan Sas. Zwieszła historia sztuki. Od najpierwszych jej początków po czasy najnowsze [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Kraków: Nakł. autora, 1904. – 421 s.: il. (107 wiz.)
5. Zubrzycki Jan Sas. Architektura Kościołów Maryackich [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Kraków: Nakł. autora, 1904. – 48 s.: il. – Odbitka z Księgi Pamiątkowej Maryańskiej.
6. Zubrzycki Jan Sas. Zolkiew. Studium architektoniczne [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Kraków: Nakł. czasopisma „Architekt”, 1901. – 52 s.: il.
7. Zubrzycki Jan Sas. Architektura placu Dominikańskiego w Krakowie na początku XIX wieku [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Kraków: [s. n.], 1908. – 21 s.: 3 rys.; 1 tabl.
8. Zubrzycki Jan Sas. Miasto Jarosław i jego zabytki [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Kraków: [s. n.], 1903. – 40 s.: 45 fig. – Osobne odbicie z T. 7 Sprawozdan komisji do badania historii sztuki w Polsce.
9. Zubrzycki Jan Sas. Architektura Rynku Krakowskiego z czasów Królestwa Polskiego [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Kraków: [s. n.], 1909. – 27 s.: il.

10. Zubrzycki Jan Sas. Wieża Maryacka czyli Wyzsza Wieża kościoła najsw. Maryi w Krakowie [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Krakow: [s. n.], 1905. – 12 s.: il. – Osobne odbicie z Teki Grona Konserwatorów Galicyi zachodniej. T. 2.
11. Zubrzycki Jan Sas. Skarb architektury w Polsce [Образотворчий матеріал]. T. 1–4 / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. własny, 1907–1916. – XLIII s., 400 tabl.
12. Zubrzycki Jan Sas. Styl Nadwislanski jako Odcien sztuki sredniowiecznej w Polsce [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Czcionkami drukarni i stereotypii A. Kozianskiego. Nakl. autora, 1910. – 210 s.: il.
13. Zubrzycki Jan Sas. Dwie wlasciwosci kosciołow gotyckich w Polsce [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. redakcyi „Architekta”, 1905. – 28 s.:il.- Osobne odbicie z „Architekta”.
14. Zubrzycki Jan Sas. Krotkie mysli z dzieła Ruskina „Siedm lamp architektury” wraz z uwagami. [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Lwow: Nakl. tow. politechnicznego, 1902. – 53 s.
15. Zubrzycki Jan Sas. Amiens – Kolonia [Текст] / J. S. Zubrzycki – Lwow: Nakl. tow. politechnicznego, 1900. – 24 s.: il.
16. Zubrzycki Jan Sas. Milosc do sztuki [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. redakcyi „Glosu Narodu”, 1902. – 13 s.
17. Zubrzycki Jan Sas, Jadwiga z Lobzowa. Po ziemi ojczystej!... [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. własny, [1911 – 1918]. – 308 s.: il.
18. Zubrzycki Jan Sas. Sprawozdanie z podrozy do Turynu [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. Gminy miasta Krakowa, 1891. – 24 s., 2 tabl.
19. Zubrzycki Jan Sas. Utwor ksztaltu. Nauka wstepna do znajomosci stylow architektonicznych [Текст]. Cz. 1–3 / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. autora, 1912. – 915 s. : 1360 rys.
20. Zubrzycki Jan Sas. Styl Zygmuntowski jako Odcien sztuki odrodzenia w Polsce [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. autora, 1914. – 194 s.: il.
21. Zubrzycki Jan Sas. Tragedja Michala-Aniola. Obrazek estetyczny [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. redakcyi „Glosu Narodu”, 1900. – 33 s. – Odb. z „Glosu Narodu”.

22. Zubrzycki Jan Sas. Ciesla polski. Wzory i przykłady polskiego budownictwa drewnianego / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. własny, 1916. – 20 s., 40 tabl.
23. Zubrzycki Jan Sas. Polskie budownictwo drewniane: jako pierwowzór dla stylu nadwislanskiego i stylu zygmuntownskiego w utworze kształtu [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. autora, 1916. – 160 s.: [1] tabl., 235 rys.
24. Zubrzycki Jan Sas. Skarb architektury w Polsce [Образотворчий матеріал]: [zebrany tablice o Wszechnice Jagiellonskiej] / J. S. Zubrzycki. – Krakow: [s. n.], {1907-1909}. – 22 tabl.
25. Zubrzycki Jan Sas. Wiazania polskie. Przyczynek do dziejow budownictwa ceglanego w Polsce [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Lwow: Nakl. własny, 1916. – 59 s.: il. (40 rys.).
26. Zubrzycki Jan Sas. Murarz polski: Wzory i przykłady polskiego budownictwa ceglanego [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Lwow: Ksiegarnia Gubrynowicza i SP, 1917-1919. – 20 s., 40 tabl.
27. Zubrzycki Jan Sas. Matnia. Rzecz o godności „stanu architektonicznego” [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. autora, 1911. – 79 s.
28. Zubrzycki Jan Sas. Zwiezla historia sztuki: od najpierwszych jej zatkow az po czasy napoleonskie [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Wyd. 2-e, pow. – Krakow: Nakl. autora, 1914. – 303 s.: il.
29. Zubrzycki Jan Sas. Kaflarstwo Polskie [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Lublin etc. : Gebethner i Wolff, [1917]. – 15 s. + 22 s. il. – (Wydawnictwo Muzeum Lubelskiego ; Nr 2).
30. Zubrzycki Jan Sas. Styl polski, styl narodowy [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Lwow: Nakl. własny, 1922. – 64 s.
31. Zubrzycki Jan Sas. Z podan Krynicy [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Lwow: Ksiegarnia Marji Skulskiej, 1922. – 44 s.
32. Zubrzycki Jan Sas. Sklepienia Polskie z doby sredniowiecza i odrodzenia [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Lwow: Miejsce – Piastowe, 1926. – 197 s.: 124 rys.
33. Zubrzycki Jan Sas. Wit Stwosz w Norymberdze (Dopelnienia ksiazki: „Arcydziela Wita Stwosza”) [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Lwow: Nakl. własny, 1933. – 278 s.: il.

34. Zubrzycki Jan Sas. Cieslictwo polskie. Uzupełnienie polskiego budownictwa drewnianego [Текст] / J. S. Zubrzycki. – Lwow: Nakl. autora, 1930. – 212 s.: 304 rys.
35. Zubrzycki Jan Sas. Polskie budownictwo drewniane jako pierwowzor dla Stylu Nadwislanskiego i Stylu Zygmuntowskiego w utworze kształtu [Текст]: badania oparte na licznych rysunkach zabytkowych / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. autora, 1916. – 160 s.: 235 rys.
36. Zubrzycki Jan Sas. Zabytki miasta Lwowa [Текст]: w rocznicę dziesięciolecia Polski / J. S. Zubrzycki. – Lwow, 1928. – 147 s.: 77 rys.

Список використаних джерел:

1. Swieykowski Emmanuel. Pamietnik Towarzystwa przyjaciol sztuk pieknych w Krakowie (1854-1904): 50 lat dzialalnosci dla ojczystej sztuki / E. Swieykowski. – Wyd. 1. – Krakow: Nakl. T-wa przyjaciol sztuk pieknych w Krakowie, 1905. – XCVI, S. 579-580
2. Ksiega pamiatkowa Towarzystwa „Bratniej pomocy” sluchaczow Politechniki we Lwowie (Wydana z powodu Zjazdu z dnia 12 lipca 1894 bylych sluchaczow Akademii Technicznej, nastepnie Szkoły Politechnicznej we Lwowie). – Lwow: Nakl. T-wa „Bratniej pomocy” sluchaczow Politechniki, 1897. – 285 s.: 6 rys., 1 tabl.
3. Uczczenie pamieci s. p. Profesora Zubrzyckiego // Zycie Techniczne. – 1935. – № 10. – S. 301-302. – (Kronika zalobna).
4. Wycieczka Z. S. A. do Krzemienca // Zycie Techniczne. – 1925. – № 9. – S. 246.
5. Wycieczka Wydzialu Architektonicznego na Spisz // Zycie Techniczne. – 1926. – № 7. – S. 110 – 111.
6. Zubrzycki Jan Sas. Zwiezla historja sztuki. Od najpierwszych jej zacatkow po czasy najnowsze / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. autora, 1904. – 421 s. : 107 wiz.
7. Zubrzycki Janusz Sas. Styl starochrzescijanski, opracowany podlug dzieł niemieckich i francuskich / J. S. Zubrzycki. – Lwow: [s. n.], 1884. – 122 s., 21 tabl. (20 ark.).
8. Zubrzycki Jan Sas. Filozofia architektury, jej teorja i estetyka / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. autora, 1894. – 277 s.

9. Po ziemi ojczystej !... / zebrali i opracowali J. S. Zubrzycki i Jadwiga z Lobzowa. – Krakow: Nakl. własny, [1918 ?]. – 308 s.: il.
10. Zubrzycki Jan Sas. Matnia. Rzecz o godności „stanu architektonicznego” / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. autora, 1911. – 79 s.
11. Zubrzycki Jan Sas. Miasto Jarosław i jego zabytki / J. S. Zubrzycki. – Krakow: [s. n.], 1903. – 40 s.: 45 fig. – Osobne odbicie z T. 7 Sprawozdan komisji do badania historii sztuki w Polsce.
12. Zubrzycki Jan Sas. Zolkiew. Studium architektoniczne / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. czasopisma „Architekt”, 1901. – 52 s. : il.
13. Zubrzycki Jan Sas. Skarb architektury w Polsce. T. 1-4 / J. S. Zubrzycki. – Krakow: Nakl. własny, 1907-1916. – XLIII s., 400 tabl.
14. Politechnika Lwowska, 1844-1945. – Wrocław: Wyd-wo Politechniki Wrocławskiej, 1993. – 577 s.
15. Popławski Zbysław. Dzieje Politechniki Lwowskiej, 1844-1945 / Z. Popławski. – Wrocław [etc.]: Zakład nar. im. Ossolinskich, 1992. – 364 s.
16. Kucharzewski Feliks. Piśmiennictwo Techniczne Polskie. T 1 : Architektura. – 2. Inżynierya z miernictwem / F. Kucharzewski. – Warszawa : Księgarnia E. Wendego i S-ki, 1911. – 326 s. – Odb. z “Przeglądu Technicznego. R. 1908, 1910, 1911.”